

kad kilmės požiūriu archajiškiausiomis laikytinos zoomorfinės meškos, gervės, vilko (šuns), ožio (ožkos) ir avino kaukės (p. 119). Tuo tarpu tiek seniausius (žydo, elgetos), tiek ir naujesnius (daktaro, čigono) antropomorfinius personažus vienija toji pati – *svetimų* mitologema, perteikianti „žmogiškajam pasauliui *svetimos erdvės* (kitais žodžiais tariant – *Ano pasaulio*) atstovų reikšmę“ (p. 139). Beje, ši „svetimų“ mitologema apskritai esanti universalė, ji figūroja daugelyje kalendorinių švenčių papročių ir dėsningai patvirtina jų sąsajas su protėvių kultu. Antai elgetų „apeiginis apdovanojimas maistu vykdė aukos mi-

rusiems protėviams funkcijas tikintis, kad už tai bus atsidėkota ūkine sėkme“ (p. 169).

Būtų galima komentuoti bei cituoti dar daugelį knygoje aptinkamų autoriaus minčių, teiginių, vertinimų. Monografijos skaitymas išties pagauna ir uždega. Vis dėlto, matyt, svarbiausia, kad autoriui pavyko pasiekti išsamios empirinės argumentacijos ir skvarbaus teorinio apibendrinimo darnumo, kai nė vienas iš šių aspektų nenusveria kito ir netampa savitikslis. Studija vertinga pažintine prasme, o dinamiška analizė, gyvas, vietomis kandus bei ironiškas stilius, kieta argumentacija daro ją dar ir kaip reta nenuobodžią.

Lina Būgienė

**Traditional Music and Research in the Baltic Area. New Approaches in Ethnomusicology. Edited by R. Astrauskas. Vilnius: Lithuanian Academy of Music and Theatre, Department of Ethnomusicology, 2005. – 299 p.**



Straipsnių rinkinys parengtas tarptautinės organizacijos – Europos etnomuzikologijos seminaro (*European Seminar in Ethnomusicology* – ESEM) – kartu su Lietuvos muzikos ir teatro akademija surengtos mokslinės kon-

ferencijos, įvykusios 2002 m. Druskininkuose, pranešimų pagrindu. ESEM – nuo 1981 m. gyvuojanti, tačiau savo leidinio neturinti organizacija. 2005 m. jos tribūna tapo Rumunijoje, Bukarešte, leidžiamas mokslinis žurnalas *European Meetings in Ethnomusicology*, nuo šiol spausdinsiantis redaktorių kolegijos atrinktus įdomiausius, aktualiausius, vertingiausius pranešimus. Tačiau mūsų aptariamas leidinys, nors ir gerokai susivėlinęs, idėjų bene visus atsiūstus straipsnius. Jų yra net dvidešimt aštuoni. Žinoma, antroji knygos pavadinimo dalis „Nauji požiūriai etnomuzikologijoje“ mažumėlę gali gluminti žinant, jog pranešimams rengtasi 2002 m., o leidinys pasirodė 2005-ųjų pabaigoje. Šiandien daugelis tada kalbėjusių mokslininkų (dalyvių būta net iš septyniolikos Europos šalių, taip pat JAV, Korėjos ir Japonijos) tęsia ar gerokai pastūmėjo savo tyrimus, padarė aibę atradimų, parašė ir išspausdino daugybę naujų publikacijų. Ketveri metai – išties daug tiesiog audringai besiplėtojančiai mokslo visuomenei. Taigi drįsčiau teigti, kad šis straipsnių rinkinys jau neteko aktualumo ir vertintinas tik kaip anuometinės konferencijos istorinis atgarsis. Jis liks vertingas todėl, jog nė viena

ligtolinė ESEM konferencija nepajėgė išleisti tokio stambaus rinkinio ir vargu ar dar kada bepajėgs. Tiesą pasakius, gal to nė nereikia, kai turime internetą.

Tradicškai ESEM konferencijos pradedamos šios organizacijos įkūrėjo, žymaus etnomuzikologo ir kultūros antropologo Johno Blackingo (1928–1990) atminimui skirta paskaita, kurią rengia koks nors žinomas, garbus mokslininkas. Druskininkų konferencijoje tai buvo Džersio universiteto (Didžioji Britanija) profesorius, garsus etnochoreologas Roderikas Lange. Jo paskaita, pavadinta „Šokis ir mokslas“, pradedamas leidinys. Profesorius aptaria kai kurias etnochoreologijos plėtojimosi gaires – trumpai primena šios srities istoriją, tyrimų kryptis, metodus ir išskylančias problemas.

Tiek leidinio pavadinimas, tiek straipsnių temos atrodo labai mozaikiškai. Nors stengiasi straipsnius sudėstyti pagal dvi 2002 m. konferencijos potemes (pirmoji – „Tradicinė muzika Baltijos areale“, antroji, skirta metodologijai, – „Nauji požiūriai etnomuzikologijoje“), jie vis dėlto peržengia šiuos rėmus. Be dviejų paskutinių „oficialiai“ pavadintų publikacijomis laisva tema (Charlottes Vignau apie Šveicarijos Alpių ragus ir jų muziką kaip apie nacionalinio identiteto ženklus ir Marino Marian-Bălašo apie pietinėse JAV valstijose protestantų bendruomenėse atsiradusį ir plačiai paplitusį nepaprastai savitą bažnytinį giedojimą), dar šeši straipsniai sudaro atskirą, bet neįvardytą potemę – apie moterų ritualus ir jų muziką. Tai Razios Sultanovos, Tanyjos Merchant, Il-Woo Park, Yoshiko Okazaki, Takako Inoue ir Rūtos Žarskienės publikacijos.

Kaip pažymi leidinio sudarytojas Rimantas Astrauskas, tradicinė Baltijos arealo muzika tik pastarąjį dešimtmetį pamažu atgauna prarastą tyrėjų dėmesį, nes daugelis jų ir šiandien labiau domisi geriau išlikusiomis, tarsi ir atraktyvesnėmis neeuropietiškomis kultūromis. Tad Baltijos arealo, kuris suprantamas kaip didelė Šiaurės Europos teritorija su jūra centre, tradicinės, dažnai dar gyvybingos, savitos ir nepelnytai primirštos muzikos studijos šiame leidinyje – tik vienas žingsnelis nepaprastai vertingo paveldo „rea-

bilitavimo“ linkme. Tradicinė muzika nagrinėjama įvairiausiai aspektais, tačiau galima pastebėti, jog bemaž visus autorius vienija ir pats objektas, ir panašūs tradiciniai tyrimo būdai. Išsiskiria tik du autoriai. Christina Jaremko-Porter, ukrainiečių ir latvių kilmės amerikietė, Edinburgo (Didžioji Britanija) doktorantė, beje, Vilniaus universitete pramokusi lietuvių kalbos, nagrinėja naujausią latvių kultūros istorijos tarpsnį, vadinamąjį postfolkloro judėjimą, galintį būti savotiškos postistorijos realizacija. Pasak autorės, ir muzikantai, perleisdami per save senąsias folkloro formas, tam tikru būdu jas atrenka ir vertina. Ryčio Ambrzevičiaus straipsnyje atlikta sutartinės „Mina mina, minagaučio lylio“ akustinė analizė. Šio autoriaus ir Dainos Račiūnaitės-Vyčiniienės, tą patį vokalinės diafonijos reiškinių (balsų „susidaužimą“) nagrinėjančios tradiciniu etnomuzikologijoje muzikinės kalbos ir atlikėjų suvokimo analizės būdu, straipsniai – vienas kitą papildantis tandemas, tik neaišku, kuriai leidinio potemei priskiriamas.

Arnfinnas Stölenas (Norvegija) pagrindines atramines samių melodikos struktūras susieja su istoriniais, archeologiniais duomenimis ir mano galįs palaikyti vieną iš šios tautos migracijos istorijos hipotezių, iškelta genetiko L. Beckmano.

Taive Sārg klausia, ar galima analizuojant dainas (ji nagrinėja estų runas) atskirti tekstą nuo melodijos ir kurti teorines poetinio teksto metrikos sistemas atsietai nuo realaus dainos skambesio. Pasak autorės, muzikos ir teksto metras koreliuoja, realus dainos skambesys dažnai koreguoja teorinį teksto skaidymą.

Estė Triinu Ojamaa runas gvildena kitu aspektu. Jos straipsnyje peržiūrima XIX a. kilusi ir iki šiol palaikoma lingvistiniais tyrimais besiremianti teorija, jog estų runų ir nganasų – šamanistinės kultūros užpoliarės tautelės, gyvenančios Taimyro pusiasalyje – dainų poetika yra bendros kilmės. Lyginamoji tekstų ir melodijų analizė parodė, jog tai labai ginčytina teorija.

Šių eilučių autorė savo straipsnyje atkreipia dėmesį į lietuvių raudas ir jų vietą baltų, slavų ir finougrų raudojimo kultūrose. Viena vertus, lietuvių raudos archajiškosiomis ypa-

tybėmis yra artimos tiek slavų, tiek finougrų raudoms ir įsiterpia į visos didžiulės teritorijos raudų visumą, tačiau, kita vertus, savo stilistika, labai artima ir baltarusių raudų stilistikai, tarsi užpildo atotrūkį tarp pietinių, paprastų formų improvizacinių ir šiaurinių – sudėtingų raudų, neretai apibendrinamų vartojant turtingos, išplėtos raudų kultūros terminą.

Austė Nakienė, apžvelgusi 1935–1939 m. Lietuvių tautosakos rankraštyno fonografo įrašus, mano, jog jie puikiai, kaip joks kitas tautosakos šaltinis, perteikia dabar nebeegzistuojančias regionines Lietuvos tarmių ir folkloro ypatybes. Be to, šiuose įrašuose netgi juntamas šiandien jau pakitęs tautosakos atlikėjo temperamentas ir emocinė būsena.

Ewa Dahlig-Turek teigia, jog Lenkijos tradicinė muzikinė kultūra Baltijos areale išsiskiria ritmikais fenomenu. Autorė apibūdina vadinamąją lenkišką ritmiką, kuri tarsi simbolizuoja lokalinį identitetą.

Aurėlia Domaradzka-Barbier – išeivė iš Lenkijos (Silezijos), gyvenanti Lione (Prancūzijoje) ir besidominti Lenkijos muzika Centrinės Europos kontekste. Ji atliko lyginamąjį instrumentinių Kašubijos ir Silezijos piemenų ragų signalų tyrimą ir priėjo išvadą, jog abiejų regionų signalų muzikos ryšiai apsiriboja garsynu, taip pat ir panašia melodika, tačiau reikalauja tolesnių išsamių tyrimų.

Ingrid Gjertsen aptaria norvegų giesmių indėlį projekte „Tradicinis liuteroniškasis giedojimas Šiaurės ir Baltijos šalyse“.

Baltijos regiono muzikos tyrėjai gana vieningai gvildena senutės Europos tradicinių paveldą, bet kitos leidinio potėmės straipsniai ištisai labai skirtingi ir tyrimo geografiniu apsiribojimu, ir požiūriais, ir išvadamis, nors net keturi iš autorių (Anna Czekanowska, Wimas van der Meeras, Laura Leante, Ianas Russellas) susitelkia prie kultūrų susiliejimo tendencijų, kartais netgi skatinančių etnomuzikologijos kertinių nuostatų peržiūrėjimą.

Potėmę pradeda profesorės A. Czekanowskos, kurią jau galima vadinti šiuolaikinės etnomuzikologijos klasike, straipsnis. Autorė, remdamasi lauko tyrimų dienoraščiais, sugretina dviejų žymių lenkų mokslininkų antropologų Jano Czekanowskio (g. 1882) ir Bronisławo Malinowskio (g. 1884), gyve-

nusių bei dirbusių vienu laiku ir tyrusių Afrikos tautų kultūrą, metodologines pozicijas, požiūrį į tiriamąją aplinką ir savo santykį su ja. Mokslininkė mano, jog kai kurie esminiai klausimai, kaip antai individo santykio su kitoniškumu, tebėra ypač aktualūs formuojant naujas metodologines kryptis šiandienos multikultūrinėje visuomenėje.

A. Czekanowskos mintys savotiškai tęsiamos W. van der Meero (Olandija) straipsnyje „Pokolonijinė muzikologija“. Jame sakoma, jog labai svarbu tinkamai – ne teoriškai, bet praktiškai, ne paviršutiniškai, bet nuodugniai – pažinti tiriamą kultūrą (autorius kalba apie Indijos, musulmonų ir Vakarų muzikos ir muzikologijos padėtį bei santykius), kad būtų išvengta spekuliacijos ir beprasmių klaidų.

L. Leante (Italija) tiria vadinamąjį *World Music* reiškinį, savo straipsnyje sustojusi prie muzikos, sukurtos Didžiojoje Britanijoje tvirtai įsikūrusio išeivio iš Indijos. Ji domisi, kaip autorius identifikuoja savo muziką ir kaip girdimos muzikos kultūrinė identifikacija skiriasi klausantis vakariečiams ir išeiviams iš Azijos.

I. Russellas pabrėžia būtinybę kitaip nei ligi šiol – „iš vidaus“ pažinti, fiksuoti Škotijos nomadų (čigonų) žodinę kultūrą, pastebi, jog pastaruoju metu, veikiamas neigiamos aplinkinių įtakos, gana sparčiai kinta tradicines kultūros formas palaikąs jų gyvenimo būdas. Straipsnio autorius pristato trejų metų trukmės projekto, turinčio paspartinti šios tautinės mažumos tradicinės kultūros pažinimo procesą, tikslus. Beje, dabar projektas jau eina į pabaigą ir plačiai pristatomas internete.

Regine Allgayer-Kaufmann atkreipia dėmesį į muzikinio teatro estetikos subtilybes, analizuodama Brazilijoje keletą mėnesių darytus savo lauko tyrimus: klausytojas klausia, mato, jaučia ir susikuria savo supratimą.

Sławomira Żerańska-Kominek grįžta prie daugelį dešimtmečių etnomuzikologus dominusios srities – liaudies dainų klasifikacijos. Dar kartą peržiūrėjusi dainų variantų identifikavimo ir panašumo, melodinio tipo sąvokas, 1951 m. suformuotas Bėlos Bartoko remiantis formaliais transkribuotų melodijų analizės kriterijais, mokslininkė išvelgia joje naujų galimybių. Įžvalgoms paremti buvo atliktas

eksperimentas: tos pačios dainos variantų tapatumą, panašumą arba skirtingumą turėjo nustatyti ne muzikologas iš transkripcijų, bet įvairaus išsilavinimo klausytojai, skambant įrašui.

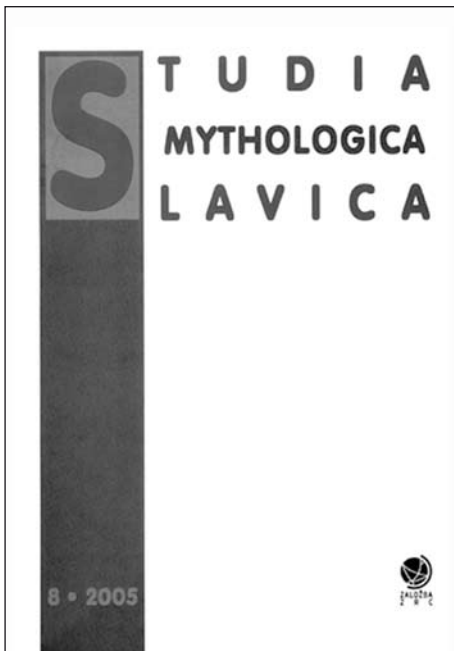
Serena Facci (Italija) pabrėžia naujo, radikalaus žingsnio Italijos (o gal ne tik jos) muzikinėje edukacijoje būtinybę. Vaikai pagal galimybes turi būti supažindinami su viskuo, kas tik yra žinoma apie pasaulio tautų muziką. Tam tikslui būtinas glaudus etnomuzikologų ir mokytojų bendradarbiavimas.

Vienas žymiausių šiuolaikinių etnomuzikologų Simha Aromas su bendraautoriais Nathalie Fernando ir Fabrice Marandola (Prancūzija) pristato naujus Centrinės Afrikos muzi-

kinio garsyno tyrimo būdus, pradėtus kurti 1989 m. ir išbandytus ekspedicijose. Tiriant ksilofonų ir vokalinę muziką, interaktyviai naudojamas *Yamahos* sintezatorius, prijungtas prie kompiuterio ir galintis imituoti natūralų medinio ksilofono tembrą, taip pat daugiakanalė garso įrašymo, filmavimo technika, akustinės analizės ir kompiuterinio muzikos komponavimo programos. Tokiu būdu ne tik fiksuojama tradicinė muzika, bet čia pat objektyviai tiriama jos kūrimo procesas ir pats muzikinis mąstymas. Tai iš tiesų inovacinis, netgi revoliucinis tarpdisciplininis metodas, atskleidžiantis iki šiol buvusius objektyviai nepažintus muzikos kūrimo, atlikimo bei suvokimo aspektus.

*Aušra Žičkienė*

**Studia mythologica Slavica, VIII. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana, Slovenija; Università degli Studi di Udine, Dipartimento di Lingue e Civiltà dell' Europa Centro-Orientale, Udine, Italia, 2005. – 276 p.**



Dviejų mokslo institucijų – Slovėnijos mokslo ir meno akademijos Slovėnų etnografijos instituto ir Italijos Udinės universiteto Centrinės bei Rytų Europos kultūrų ir kalbų centro – kuriojamas tęstinis mokslinis žurnalas „Studia mythologica Slavica“, leidžiamas nuo 1998 metų, toliau skelbia ir propaguoja tarpdisciplininius ir lyginamuosius mitologijos tyrinėjimus, daugiausia dėmesio skirdamas slavų mitologijai. 2005 m. lapkritį, kaip paprastai, pasirodė aštuntasis šio leidinio tomas, maloniai stebinantis problematikos įvairove ir publikacijų gausa.

Pirmasis skyrius „Slavų mitologija. Šaltiniai ir rekonstrukcijos“ pradedamas vokiečių mokslininko Hanso-Dietricho Kahlo studija apie ikirikriščioniškuosius laikus atspindinčius kulto paminklus iš marmuro, rastus Karintijoje (Austrija) ir laikomus slaviškosios kultūros fenomenais plačiame VIII–XII a. Europos kultūriniame kontekste. Kitame straipsnyje „Krkavčės akmuo žodinėje tradicijoje ir ritualinio gamtovaizdžio struktūros